

Kuva: Anna Aarnikoivu

Vieroitettujen varsojen kasvatus pihatoissa vaatii ammattitaitoa

Vieroitettujen varsojen pihattokasvatus pohjoisissa ilmasto-olosuhteissa on herättänyt keskustelua jo pitkään – puolesta ja vastaan. Kasvatusmuodon on odotettu helpottavan erityisesti pienkasvattajien tilannetta, kun varsat voi viedä kasvamaan ikätovereidensa seuraan.

Hevostietokeskuksessa toteutettu ja Kuopion yliopistossa tarkastettu väitöstutkimus osoittaa, että vaikka pihatto tarjoaa varsoille mahdollisuuden lajinmukaiseen käyttäytymiseen, on kasvatusmuodossa myös omat hyvinvointiriskinsä. Työssä annetaan käytännön suosituksia, joiden avulla varsojen hyvinvointia voidaan pihattokasvatuksessa edistää.

Varsojen kasvatus kylmäpihatoissa on yleistynyt Pohjoismaissa viime vuosikymmenen aikana. Suomessa arvellaan olevan noin 200 viidestä kymmenen hevosen pihattoa, lisäksi pienempiä, muutaman hevosen pihattoja on lukematon määrä. Hevosten hoito pihatossa on kuitenkin vaativampaa kuin tallissa. Kylmät ja kosteat olosuhteet sekä riittämätön hoito on joissakin tapauksissa aiheuttanut hevosille hyvinvointiongelmia, mikä on herättänyt keskustelua pihattokasvatuksen soveltuvuudesta olosuhteisiimme.

Ylä-Savon ammattiopiston koulutilalla tehdyissä kokeissa selvitettiin pihaton soveltuvuutta hevosten talviajan kasvatusympäristöksi. Tutkimuksessa seurattiin kylmän elinympäristön vaikutuksia vieroitettujen varsojen käyttäytymiseen, ravinnontarpeeseen ja kasvuun. Lisäksi työssä selvitettiin varsojen sekä eri hevosrotujen kylmänkestävyyttä. Tutkimukseen osallistui noin 50 hevosta, jotka olivat rodultaan lämminveriravureita, puoliveriratsuja, suomenhevosia, New Forest-poneja ja Connemaraponeja.

Varsat pystyvät sopeutumaan kylmään elinympäristöön

Tutkimuksessa todettiin, että pihatto tarjoaa varsoille mahdollisuuden vapaampaan käyttäytymiseen ja sosiaalisiin kontakteihin ikätovereiden kanssa, mitkä ovat kiistatta hevosten hyvinvointia edistäviä tekijöitä. Varsat viettivät yölläkin aikaa ulkotarhassa ja lepäsivät päivällä makuultaan kuivitetussa hallissa, mikä ei luonnollisesti ole mahdollista silloin, kun hevosia pidetään yöt karsinassa ja päivät ulkotarhassa.

Vieroitetut varsat sopeutuivat kylmään elinympäristöönsä talven aikana lisäämällä rehunkulutusta ja kehon lämmöneristystä, lepäämällä makuultaan toisiaan lämmittäen ja käyttämällä pihattohallia runsaasti säänsuojana. Varsat myös kasvoivat normaalisti, kun kylmän elinympäristön aiheuttama lisäenergiantarve huomioitiin ruokinnassa. Lisäenergiantarve oli suurinta alkutalvesta ja väheni talven aikana sopeutumisen myötä. Kun pakkasta oli enemmän kuin −11 ºC, lisääntyi varsojen energiankulutus marraskuussa 1,8 %, joulukuussa 0,5 % ja tammikuussa 0,2 % aina kun lämpötila laski asteen verran.

Varsat siis pärjäävät pihatossa pohjoisessa ilmastossa silloin, kun pihatto on asianmukainen sekä ruokinta ja hoito riittävää. Kylmänkestävyydessä on kuitenkin rotukohtaisia eroja, minkä vuoksi kasvatusmuoto sopii paremmin kylmäveri- ja ponirotuisille kuin lämminveri- ja puoliverirotuisille varsoille. Kehon lämmöneristys, eli rasvakerroksen ja karvapeitteen paksuus, on yleensä kylmäveri- ja poniroduilla lämminveri- ja puoliverirotuja parempi, mikä tekee niistä kylmänkestävämpiä.
Lisätutkimuksia kuitenkin tarvitaan varsojen terveydentilasta, sillä terveys on olennainen osa eläimen hyvinvointia. Selvitettäviä asioita olisivat muun muassa ruuansulatusongelmien ja hengitystieinfektioiden yleisyys pihattovarsoilla, sekä erilaisten jalkavammojen, haavojen ja ruhjeiden esiintyvyys. Myös tuulisten ja sateisten säiden vaikutuksia hevosiin tulisi selvittää, sillä ne ovat hevosille stressaavampia kuin kuiva pakkaskeli.

Väitöstutkimuksen kokeet tehtiin Ylä-Savon ammattiopiston koulutilan pihatossa Kiuruvedellä. Kuvassa osa varsoista lepää seisaaltaan keho aurinkoon päin suunnattuna. Varsat hyödyntävät näin auringon lämpösäteilyä kylmänä pakkaspäivänä.

Mikä on varsojen todellinen liikunnan tarve?

Vastoin yleistä olettamusta, pihatto ei täyttänyt tarkoitustaan varsojen aktiivisuutta lisäävänä kasvatusympäristönä. Vaikka varsat välillä kisasivatkin keskenään vajaan hehtaarin kokoisella ulkoilualueella, niiden kokonaisaktiivisuus oli vähäistä. Kaiken kaikkiaan varsat käyttivät liikkumiseen vain tunnin vuorokaudesta ja liikkuivat pääasiassa valoisaan aikaan. Vastaavasti yöajan karsinassa pidetyt varsat kompensoivat liikkumismahdollisuuden puutteen päästessään ulkotarhaan päiväksi, joten niiden aktiivisuudessa ei ollut eroa pihatossa pidettyihin varsoihin.

Varsojen vähäinen aktiivisuus pihatossa oli todennäköisesti luonnollinen sopeutumismekanismi pimeään ja kylmään vuodenaikaan, jota säätelee pääasiassa päivän pituus. Tätä mekanismia on aiemmissa tutkimuksissa havaittu luonnonvaraisilla kesyhevosilla sekä przewalskinhevosilla talvella. Aktiivisuutta vähentämällä eläimet alentavat energiankulutustaan ravitsemuksellisesti vaativina aikoina, mikä auttaa niitä selviytymään talven yli. Mekanismia esiintyy siis todennäköisesti myös nykyhevosilla, vaikka ihminen järjestäisikin niille riittävästi syötävää.

Tulokset vähäisestä aktiivisuudesta herättävät kysymyksen siitä, mikä todellisuudessa on varsojen liikunnan tarve. Luonnonvaraisilla hevosilla kun suurin aktiivisuus liittyy ravinnon etsintään. Jatkotutkimuksissa tulisikin selvittää, mikä liikuntamäärä riittää varmistamaan varsojen normaalin kasvun ja kehityksen. Myös keinoja varsojen aktivoimiseksi tulisi selvittää.

Ruokinta haasteellista kylmässä ryhmäkasvatusympäristössä

Varsoilla oli tutkimuksessa vapaasti hyvälaatuista karkearehua saatavilla. Väkirehuja pyrittiin annostelemaan yksilöllisesti siten, että kasvavien varsojen ravintoaineiden tarve täyttyisi, ja että varsat ylläpitäisivät normaalin lihavuuskuntonsa kylmässä elinympäristössä. Ravintoaineiden saantia seurattiin Hopti -ruokintaohjelmalla.
Varsojen ruokinnan havaittiin olevan pihatossa haasteellista jopa kontrolloiduissa tutkimusolosuhteissa. Vaikeudet ravintoaineiden saannin säännöstelyssä johtuivat varsojen vapaasta karkearehuruokinnasta ja talven aikana tapahtuvista muutoksista sekä eläimissä että sääolosuhteissa. Varsat lisäsivät keväällä suuresti karkearehunkulutustaan samalla kun niiden ravinnontarve väheni kylmänkestävyyden paranemisen, kasvunopeuden hidastumisen ja säiden lämpenemisen myötä, mikä altisti varsat liialliselle ruokinnalle.

Vaikeudet ravintoaineiden saannin säännöstelyssä voivat vaikuttaa haitallisesti varsojen kasvuun ja kehitykseen. Optimaalisen kasvun varmistamiseksi perinteinen karsinatallikasvatus riittävällä ulkoilumahdollisuudella on edelleen varteenotettava hevosten kasvatusvaihtoehto, sillä karsinatallissa ruokinta on helpommin toteutettavissa ja säädeltävissä yksilöllisesti.

Suosituksia hoitoon ja ruokintaan

Tutkimuksessa ei saatu yksiselitteistä vastausta pihattokasvatuksen soveltuvuudesta kylmiin olosuhteisiin. Kasvatusmuoto kun toisaalta edisti varsojen hyvinvointia, mutta myös suurensi joidenkin hyvinvointiongelmien riskiä. Varsojen hyvinvoinnissa on myös suuria tilakohtaisia vaihteluita, sillä hyvinvointiin vaikuttavat useat tekijät aina hevosen hoitajan ammattitaidosta pihaton tiloihin ja hevosen yksilöllisiin ominaisuuksiin.

Pihattokasvatuksen onnistumista voidaan edesauttaa monin hoidollisin ratkaisuin. Suojaisa, lämpöeristetty, hyvin kuivitettu ja hevosmäärään nähden riittävän tilava pihattohalli on yksi tärkeimmistä hyvinvointitekijöistä, sillä halli on tärkeä varsoille sekä säänsuojana että lepopaikkana. Rakennuksen lämpöeristämisellä voidaan pihaton lämpötila pitää ulkoilman lämpötilaa korkeampana, mikä vähentää varsojen lisäenergiantarvetta. Lisäksi tuulikatos ja oikein kiinnitetyt muo-

Kun varsat tuodaan pihattoon alkutalvesta, niiden kylmänkestävyys on vielä heikko ja sairastumisriski suurin. Kylmänkestävyys paranee talven aikana varsojen sopeutuessa kylmään elinympäristöön. Varsojen hyvinvointia ja soveltuvuutta pihattokasvatukseen on kuitenkin arvioitava yksilöllisesti.

visuikaleet hallin kulkuaukoissa vähentävät vetoa sisällä.

Varsojen aktiivisuuden lisäämiseksi karkearehuruokinta on suositeltavaa järjestää kauemmaksi pihattohallista. Huonolla säällä ruokinta on kuitenkin pystyttävä järjestämään myös sisälle, sillä hevoset välttävät ulkona olemista sateella ja tuulella. Myös monipuolinen, virikkeellinen ulkoilualue ja ympäristö aktivoivat varsoja liikkumaan. Ulkoilualueiden kuntoon on syytä kiinnittää huomiota, sillä hevoset eivät mielellään liiku kuraisessa tarhassa. Optimaalisinta liikuntaa kasvun ja kehityksen kannalta on tasainen, kohtalainen liikunta.

Yliruokinnan välttämiseksi varsojen rehunkulutusta tulisi seurata. Karkearehuruokintaa on syytä rajoittaa keväällä, mikäli rehut ovat ravitsemukselliselta laadultaan hyviä ja varsat alkavat lihomaan. Erityisesti vapaa säilöheinäruokinta voi altistaa yliruokinnalle, sillä säilöheinä on ravitsemukselliselta laadultaan ja sulavuudeltaan parempaa kuin kuivaheinä. Ruokinnan suunnittelussa kannattaa hyödyntää hevosten ruokintaohjelmaa, jolla rehuannoksen pystyy suunnittelemaan rehuanalyysin pohjalta ruokintasuositusten mukaiseksi.

Mikäli varsojen karkearehuruokintaa joudutaan rajoittamaan, on ruokintajärjestelyihin kiinnitettävä erityishuomiota, jotta myös lauman alempiarvoiset yksilöt saavat riittävästi ravintoa. Myös kylmään sopeutuminen on muistettava huomioida ruokinnassa. Keväällä varsat eivät enää tarvitse lisäenergiaa kovemmallakaan pakkasella, mikäli ne ovat terveitä ja normaalissa lihavuuskunnossa.

Elena Autio. Loose housing of horses in a cold climate. Effects on behaviour, nutrition, growth and cold resistance. Kuopion yliopiston julkaisuja C. Luonnontieteet ja ympäristötieteet, 245, 2008.

Lisätietoa aiheesta:

www.hevostietokeskus.fi

Elena Autio,

Suomen Hevostietokeskus ry

Varsojen väkirehuruokinta kannattaa suunnitella karkearehun rehuanalyysin pohjalta, jotta ravintoaineiden saanti olisi tasapainoista. Väkirehuruokinta on toteutettava pihatossakin yksilöllisesti, jotta jokainen varsa saa rauhassa syödä oman, ravinnontarvettaan vastaavan rehuannoksensa. Tarkkailemalla säännöllisesti varsojen lihavuuskuntoa, voidaan arvioida energiansaannin sopivuutta ruokinnasta.